

AMASYA'DA FİYATLAR (1764-1770)

Yılmaz KARADENİZ*

GİRİŞ

Günümüzde Osmanlı Devleti üzerine yapılan araştırmalarda, şehir tarihçiliğinin giderek önem kazanması, bu şehirlerin devlet maliyesine olan katkılarını, sosyal yapılarını, ticari etkinliklerini, vs.'nin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Şehirlerin tarihleri, jeopolitik konumları, iktisadi imkanları, nüfusları ve kültürel yapıları büyük bir hevesle ele alınıp incelenmeye başlandı. Bu sebeptendir ki, tarihin sadece siyasi olaylardan ibaret olmadığı, insanları ve devletleri harekete geçiren amiller olduğu ve bu amiller arasında en büyük payı iktisadiyatın aldığı anlaşılınca, tarihin iktisadi yönü daha da önem kazandı. Şehirlerin iktisadi durumunu gösteren kıstaslardan para ve fiyat hareketleri, tarihçiler tarafından büyük bir titizlikle incelenmeye başlanarak, Osmanlı Devletinin bu konudaki siyaseti ortaya konulmaya başlanmıştır.¹ Biz de bu çalışmamızda, Amasya Sancağı'nın H.1179(1765)-H.1184(1770) seneleri arasındaki fiyatlarını, 52 ve 53 no'lu Amasya Şer'iyye Sicillerine göre incelemeye çalışacağız². Şer'iyye Sicilleri esas alınarak yapılan bu

* İnönü Üniv.Sosyal Bilimler Enst.Tarih Eğt. Ana Bilim Dalı.

1. Anadolu Fiyat Tarihi projesini gerçekleştirmek için çalışmalar yapan Mustafa Öztürk, çeşitli şehirlerin fiyatlarını incelemiş ve bu konudaki eksikliği gidermeye çalışmıştır. Bkz. Mustafa Öztürk, "XIX. Yüzyılda Harputta Fiyatlar", **Bulleten** LIII/207-208'den ayırabasıım, Ağustos-Aralık 1989; M. Öztürk, "Tokat'ta Fiyatlar", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu**, 2-6 Temmuz 1986, Ankara, 1987

2. İncelediğimiz 52 no'lu Amasya Şer. Sic. 22 sayfa olup, büyük bir kısmı fiyatları havidir. 53 no'lu Amasya Şer. Sic. İse, 188 sayfadan ibaret olup, her iki defterin tamamı tarafımızdan transkribe edilmiştir.

çalışma, dönemin Amasya iktisadi yapısı hakkında az da olsa bir fikir vereceği kanaatindeyiz.

Bilindiği gibi Amasya, 1398 senesinde Yıldırım Bayezid tarafından feth edildikten sonra, idaresine Çelebi Mehmet getirilmişti³. Yıldırım Bayezid'in, 1402 tarihinde vuku bulan Ankara Meydan Muharebesinde Timur'a mağlup olması üzerine oğlu Çelebi Mehmet, maiyetindeki kuvvetlerle Amasya'ya çekilmiş ve bundan sonra Amasya, "pay-ı taht merkezi" ve "şehzade sancağı" olarak anılmıştır. Amasya, bu hüviyeti kazanmış olmakla kalmayıp, XVI. asır sonlarına kadar Osmanlı Devletinin doğudaki stratejik merkezi ve hareket üssü özelliğini korumuştur⁴. Devletin iktisadi yapısı içerisindeki önemi, "malikane-divanı" sistemine tabi tutulması hasebiyle daha da artmıştır. Bu sistemde reaya, işlediği toprağın her türlü rüsum ve haracını devlete yani zaim ve sipahiye verdikten başka, bir hisseyi de malikane sahibine ödemekteydi.⁵

Osmanlı Devletinin ticari hayatında önemli bir yere sahip olan Amasya'nın, Tarsus-Kayseri-Zile-Samsun ticaret yolu üzerinde bulunması buradaki ticari canlılığı artırdığı gibi, Azerbaycan-Bursa üzerinden gelen İran ipeklileri de Amasya'da ipek dokumacılığının ve ticaretinin yayılmasını sağlıyordu. Amasya'daki ticari faaliyetler hakkında bilgiler veren Evliya Çelebi, XVII. asırda Amasya'da 106 dükkan ve işlek çarşılarının bulunduğundan bah-

3. İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi I**, Ankara, 1988, s.277

4. İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi II**, Ankara, 1988, s.270. Amasya hakkında daha geniş bilgi için bkz. Hüseyin Hüsameddin Yesar, **Amasya Tarihi I** (sad. Ali Yılmaz-Mehmet Akkuş), Ankara, 1986, s.11

5. Tayyib Gökbilgin, "15. Ve 16. Asırlarda Eyalet-i Rum", **Vakıflar Dergisi**, s. VI, İstanbul 1965, s.57. "Rum Eyaleti" ne bağlı Amasya, Divriği ve Sivas bölgesindeki bazı arazilerin tasarruf tarzı diğer yerlerde uygulanan toprak rejiminden farklılık arz etmektedir. "Malikane-divanı" denilen bu sistemde, arazinin rakabesi bazı ayana (Ayanlık için bkz. Yücel Özkaya, **Osmanlı İmparatorluğunda Ayanlık**, Ankara, 1977) temlik edilmiş ancak, bütün hukuku ve rüsumu ile verilmediği ,haraç ve rüsumun alınmakta olduğu görülmektedir. Yani mülk sahipleri topraklarını kendileri işlemeyip, toprağın üzerinde yaşayan reaya'ya kiralamış olduklarından, reaya bu nevi mülk toprakların rüsum ve haracını devletin temsilcisi olan zaim ve sipahiye verdikten sonra, başka bir hisseyi de toprak kirası olarak (ıcar-ı arz) malikane sahibine ödemekteydi.

setmektedir⁶. İpek ticaretinin yapıldığı yollardan biri de Kastamonu-Bolu ve Çorum-Ankara üzerinden iki istikamet takip ettikten sonra Amasya-Tokat-Erzincan-Erzurum ve Aras vadisi (Sa'd çukuru) üzerinden Tebriz'e giden yoldu.⁷ Amasya'nın, ticaret yolları üzerinde bulunmasıyla kazandığı inkışaf ve aktivite XVI. asrın sonlarından itibaren kaybolmaya başlamış ve devletin inhitatına paralel olarak bu düşüş incelediğimiz dönemde de devam etmiştir.

Amasya'nın Osmanlı Devleti iktisadi hayatındaki yerine kısaca temas ettikten sonra, incelediğimiz dönemin fiyat hareketlerini vermeye çalışacağız. Ancak bu konuya girmeden önce, fiyatlarda kullanılan para biriminden ve özellikle "akçe, para" ve "guruş"dan, kısa da olsa bahsetmek yerinde olacaktır. Çünkü, fiyatların tespiti ve zamanla değişimleri paranın alım gücü ve kıymeti ile alakalıdır.

İncelediğimiz dönemin fiyatlarının büyük çoğunluğu akçe üzerinden hesaplanmış olup, buğday fiyatları "para" ve "guruş", pamuk ve kumaş fiyatları her üç birimden, temel gıda ve ihtiyaç maddeleri ile ekmek için "akçe", canlı hayvan ve kitap fiyatları da "guruş" olarak hesaplanmıştır. Sicilerimizde üç değişik değer olarak kullanılan paranın, Osmanlı Devletindeki tekamülü hakkında bilgi vermek konumuzun sınırlarını aşacağından, araştırmacılar tarafından gayet sarıh bir şekilde ortaya konulmuş olan çalışmalara kısaca temas edilecektir⁸.

Bilindiği gibi para, "umumi mübadele vasıtası ve kıymet ölçüsü" olarak ortaya çıkmış ve zamanla devletlerin hakimiyet sembolü haline gelerek siyasi bir özellik de taşımıştır. Madeni para rejiminin hakim olduğu Osmanlı parasının esasını, gümüş akçe teşkil etmiştir⁹. İlk sikkenin 1327 tarihinde yani Orhan Gazi zamanında

6. Evliya Çelebi Seyahatnamesi I-II, İstanbul, 1986, s.531

7. Halil İnalçık, Osmanlı İmparatorluğu (Toplum ve Ekonomi), İstanbul, 1993, s. 209

8. Bu konuda bkz. Mustafa Öztürk, Osmanlı Para Sistemine Genel Bir Bakış (Basılmamış Ders Notları), Elazığ, 1989; M. Öztürk, "Osmanlı İktisadında Fiyatları Etkileyen Unsurlar", Şerafettin Turan Armağanı, Antakya, 1996.

9. Mustafa Öztürk, "XIX. Yüzyılda Harput'ta Fiyatlar", Belleten, I/111, 1989, s. 207-208'den ayrı basım, s.797

bastırıldığı¹⁰ ve adına "beyaz para" manasına gelen "akçe" denildiği bilinmektedir. Gümüşten kesilen ilk Osmanlı akçesi Selçuklu dirhemini (3.072 gr.) esas almakta ve ağırlığı 1.5 dirhem-i örfidir. Yani 90 ayarında ve 6 kırat (1.152gr.) ağırlığındadır.

Osmanlı para sistemi "kötü para iyi parayı kovar" prensibinin ve dış fiyatlardaki farklılığın baskısı altındaydı. Bu sebeple, içinde bakır miktarı fazla olan Mısır Altınları ile İstanbul Altınları arasında sürekli bir mücadele vardı. Doğuda görülen kıymetli maden fiyatlarındaki artış, İran ve Hindistan'a doğru altın ve gümüş kaçakçılığını beraberinde getiriyordu.¹¹ Devlet, bir yandan bu kaçakçılığı önlemeye çalışırken, diğer yandan da Amerika kaynaklı ucuz İspanyol gümüşünün ülkeyi istilasına¹² karşı önlem almaya çalışıyordu. Bu menfi gelişmeler iktisadi vaziyeti ve halkın yaşama şartlarını alt-üst ediyordu. Diğer yandan piyasaya kalpazanlar tarafından sürülen sahte paralar, kenarları kırılıp ve yanları kazılan vezni düşük paraları "ayarı düşüktür" deyip ucuza toplayan Yahudi ve Nasara taifesinin faaliyetleri devleti zor durumda bırakıyordu.

1575 senesinden sonra, kalpazanlık ve kenarları kırılma hadiseleri sebebiyle 1 altın 60 akçe olarak tespit edilmiş olmasına karşın halk arasında 80, 100, 120 akçeye alınıp veriliyordu.¹³ 1703 tarihinden 1755'e kadar, akçenin ağırlığı 0.75 gr. olarak tespit edilirken, gümüş ağırlığı da 0.45 gr. olarak kalmıştır.¹⁴ İç mali bunalımlar ve dünya çapındaki enflasyonist cereyanların etkisiyle XVI. asrın ikinci yarısında "guruş" denen iri (30 gr.) gümüş sikeler Osmanlı ülkesinde görülür. Daha sonra kuruşun 1/40'ı olan "para" piyasaya sürülmüştür.¹⁵ 1703'te Tuğralı, 1713'te Zincirli, 1716'da Fındık ve 1729'da Zer-i Mahub denen altın paralar darb

10. Ahmet Tabakoğlu, Akçenin ağırlığı ve gümüş miktarlarını verdiği listede, ilk akçeyi 1326 senesinde göstermektedir. **Türk İktisat Tarihi**, İstanbul 1986, s. 264

11. Ahmet Tabakoğlu, **Türk İktisat Tarihi**, s. 262.

12. Halil İnalçık, "Türkiye'nin iktisadi Vaziyeti", **Belleten**, XV/60, 1951, s.656

13. Yaşar Yücel, **1640 Tarihli Es'ar Defteri**, Ankara, 1992, s. 9.

14. A.Tabakoğlu, **a.g.e.**, s.264.

15. M. Öztürk, **a.g.m.**, s. 797

edilerek piyasaya sürülmüştür. Yerli guruş olan Zolta (Hollanda menşeli olan Esedi guruşun 2/3 ağırlığında ve % 40 bakır ayar ihtiva eden bir sikke idi)'nin piyasada kalması için yeni Zolta ke-sildi. Yabancı Esedi guruşlar, yeni kesilen Esedilerin seviyesine ge-tirilmeye çalışıldı. 1326-1740 arasında Osmanlı akçesi yıllık ortalama % 0.2 değer kaybına uğramıştır¹⁶.

İncelediğimiz dönem (1767)'de 1guruş 120 akçeye tekabül et-mekte idi¹⁷. 1768'de guruşun değeri düşmeye başlamış ve narh fi-yatlarında 1 guruş 100 akçe olarak hesaplanmıştır¹⁸. 1769 tarihli bir narh listesinde, 1 akçenin 40 para olduğunu görüyoruz¹⁹.

AMASYA'DA FİYATLAR

Fiyat, mübadele ve satışa konu olan bir malın karşılığı, alınan servet veya para miktarıdır.²⁰ Fiyatların ortaya çıkışı, insanların ih-tiyaçlarını tatmin eden ve bir fayda taşıyan malların varlığı ile ala-kalıdır. Fayda taşımayan ve bir ihtiyacı gideremeyen malın fi-yatından da söz edilemez. Fiyat sistemi, üretilen mal ve hizmetleri bunları üretenler arasında paylaşır.²¹

Osmanlı Devleti'nin fiyat sistemine "İslam Hukuku" ve "Türk Töresi" hakim olduğu için, incelediğimiz dönemin fiyatlarına geç-mededen evvel İslam'da fiyat sisteminin esaslarını kısaca belirtmek yerinde olur kanaatindeyiz.

İslam iktisadiyatında fiyatlarla doğrudan alakalı ayet ve hadis olmamakla beraber, insanlar arasında alış-verişi düzenleyen ayet ve

16. A. Tabakoğlu, a.g.e., s.272. Osmanlı parası hak. Bkz. Halil Sahillioğlu, "Os-manlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketlerinin Yeri (1300-1750)", **O.D.T.Ü. Gelişme Dergisi**, Özel Sayı, 1978; B. Sıtkı Baykal, "Osmanlı İmparatorluğu'nda XVII. ve XVIII. Yüzyıllar Boyunca Para Düzeni ile İlgili Belgeler", **Belgeler Dergisi** IV/7-8, 1967.

17. Amasya Şer. Sic. No: 52, s.19

18. Amasya Şer. Sic. No: 52, s.14,15; Amasya Şer. Sic. No: 53, s. 186

19. Amasya Şer. Sic. No: 53, s.111, 115, 121

20. Friederich Falke, **Umumi İktisat** (Çev. Ş. Raşit Hatipoğlu), Ankara, 1938, s. 79 ayrıca bkz. M. Öztürk, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", **Belleten** LV/212, Ankara, 1991, s.88

21. A. Tabakoğlu, **İslam ve Ekonomik Hayat**, Ankara, 1988, s. 96

hadisler mevcuttur.²² İslam iktisadiyatında konu ile alakalı hükümler şöyle sıralanabilir: "Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun, doğru terazi ile tartın, bu sizin için daha hayırlıdır."²³ Hükümde, ölçüyü eksik tutanların uhrevi cezaya çarptırılacakları bildirilmektedir. Konu ile alakalı bir hadiste; "Her kim hile eder, mağuşuş şeylerle bizi aldatırsa, o bizden değildir."²⁴ denilmektedir. Yani İslam Peygamberi, hile yapmayı yasaklamıştır ve yapanların da mü'min olmadığını buyurmuştur. Yine başka bir hadiste, "alıcı görünerek ve müşteriyi aldatmak için bir metanın değerini arttırmaya çalışmayın"²⁵ denilerek müşteriyi kızıştırıp, malı almaya zorlamak yasaklanmıştır.

İslam'da simsarcılığa da müsaade edilmemiş ve yasaklandığına dair birçok hadis rivayet edilmiştir. Konu ile ilgili rivayet edilen bir hadiste; "şehirlinin köylüye -velev ki o, ana baba bir kardeş olsun-simsarlık ederek onun malını (ücretle) satması yasaktır" demektedirler.²⁶ Sadece simsarlık yasaklanmamış, malı stoklayıp karaborsaya satmak da yasaklanmıştır. "Her kim ihtikar eder elbette o, asidir, günahkardır"²⁷.

Bütün bu hükümleri dikkate aldığımızda, İslam Fiyat Politikasının esaslarını şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Ölçü ve tartıya riayet etmek esastır.
- 2- Alış verişte hile yapmak ve aldatmak yasaktır.
- 3- Alış verişte ihtikar yasaktır.
- 4- Aracı ve tefecilere yer yoktur.
- 5- Malın fiyatını artırıcı spekülasyon yapmak caiz değildir.
- 6- Müzayedeli alış verişler caizdir.

22. M. Öztürk, a.g.m., s.88

23. M. Öztürk, a.g.m., s.88

24. Muhyiddin-i Nevevi, **Riyazu's Salihin III.** (Çev. Hüsnü Erdem), Ankara, 1992, s.160.

25. **Riyazu'z-Salihin III.** s.161

26. **Riyazu's Salihin III.** s.287; Sahih-i Buhari VI, s. 471.

27. **Sahih-i Buhari VI.** s.448

Sicillerimizde sıkça geçen narh sistemi hakkında²⁸ kesin bir delil yoktur. Aksine bir hadiste, "hiç şüphe yok ki fiyat tayin eden, kısan, yayan ve rızıklandırın Allah'tır" buyrulurak, eşyaya narh vermenin caiz olmadığı belirtilmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, Osmanlı hukukunun yalnızca İslam hukukundan ibaret olmadığını ve Türk töresinin özellikle iktisadi alana etki yaptığını söylemiştik. Yine sicillerimizde sıkça geçen mübaya'a fiyatları da caiz görülmemiştir²⁹. Demek ki narh ve mübaya'a fiyatları örfidir ve İslam hukukunda olmamakla beraber devlet, bu iki fiyatı da tatbik etmiştir.

Narh sistemi menşe itibariyle belki şer'i olmayabilir. Fakat, İslamiyet'in başıboşluğa, düzensizliğe ve haksız kazanca karşı olan disiplin ve düzen anlayışına uygun düşmektedir³⁰. Müdahaleci bir tutum olarak da telakki edebileceğimiz narh fiyatları, genellikle yılda iki defa belirlenirdi. Narh, terim olarak, bir mal veya hizmet karşılığı olarak ilgili resmi makamların tespit ettikleri fiyattır³¹. Devlet, uzun süren savaşlar, kıtlık, deprem, su baskını, çekirge salgını gibi doğal hadiseler karşısında halkı güç durumda ve açlıkla karşı karşıya bırakmamak için ihtiyaç maddelerine narh uygulardı³².

Narh'ın belirlenmesi bizzat devlet tarafından yapılırdı. Bu konuda padişahlar emir buyurdıkları halde, esas vazifeli olanlar kadılar muhtesib, pazarbaşı, esnaf şeyhi, ayan ve eşrafla istişarede bulunup fiyat tespit ederlerdi. Bazen de üretici ve tüketicinin müracaatı üzerine narhın tespiti yapılırdı³³. İlki bahar mevsiminde, ikincisi de kış başlangıcında her ürün ve mal için ayrı ayrı belirlenen fiyat listesi bütün esnafa verilir ve bu listeye uymaları is-

28. Sicillerde geçen narh fiyatlarıyla ilgili bkz. Amasya Şer.Sic., No:52, s.13, 14, 15, 16, 18, 19, 20; Amasya Şer. Sic., No:53, s.175, 184,185,186

29. M. Öztürk, **a.g.m.**, s. 90

30. M. Öztürk **a.g.m.**, s. 91

31. Mübahat Kütükoğlu, "1009 (1600) Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul'da Çeşitli Eşya ve Hizmet Fiyatları", **T. Enst. Der IX**, İstanbul, 1978, s. 1-2

32. Musa Çadircı; **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları**, Ankara, 1991, s. 126

33. M. Kütükoğlu, **Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri**, İstanbul, 1993, s. 3

tenirdi. Belirlenen fiyatlar kadı sicillerine kaydedilirdi³⁴. Esnafın belirlenen fiyatlara riayet edip etmediği kadı, muhtesib ve esnaf kethüdası tarafından sıkı bir biçimde denetlenir, uymayanlar tespit edilirse dükkanları dahi kapatılabiliyor idi³⁵.

1- Temel Gıda ve İhtiyaç Maddelerinin Fiyatları

Temel gıda maddeleri grubuna giren ekmek, et, pirinç, bulgur, bal, tuz vb. yanında, ihtiyaç maddeleri olan sabun, çıra, zift, vb. de narh listelerinde beraberce verilmiştir. Sicillerimizde "narh-ı bakkalan" şeklinde geçen zaruri ihtiyaç maddelerinin fiyatları tespit edilirken, kimler tarafından tespit edildiği de listelerin başında verilmiştir. Mesela, 1183(1769) senesi Receb'in on birinci gününde bakkal esnafına narh verilirken "...medine-i Amasya'da vaki esnafın bazarbaşları Seyyid Ali Çelebi ve piran-ı bakkalan ve hacıyan marifetleri ve marifet-i şer'le..." denilmiştir³⁶. Gıda ve ihtiyaç maddelerinin fiyat seyri, genellikle yıllık mahalli üretim veya iç ticaret hacmine göre değiştiğinden bakkalların devamlı bulundurmak zorunda oldukları malların çeşitlerinde azalma veya artma görülmektedir. Bakkalların mal stoklayıp ihtikara kalkışmamaları için devlet, halka karşı himayeci bir tutum içerisine girerek bu maddelere belli sürelerde narh vermiş ve muhtekirlere müsamaha göstermemiştir³⁷.

Amasya sancağının H.1179(1765)- H.1184(1770) seneleri arasındaki temel gıda ve ihtiyaç maddelerine verilen fiyatlar gösteren listeler incelendiğinde, çok çeşitli ve zengin gıda maddelerinin bulunduğu ve halkın pek güçlük çekmediği görülecektir, Temel gıda ve ihtiyaç maddelerine verilen fiyatlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir³⁸.

34. M. Çadırcı, a.g.e. , s. 126

35. Ziya Kazıcı, **Osmanlılarda İhtisab Müessesesi**, İstanbul, 1987, s., 73. Narh hak. daha geniş bilgi için bkz. Halil Sahillioğlu, "Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Fiyatlar", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi I**, Ekim 1967, s. 36 vd.

36. Amasya Şer. Sic., No:53, s.175. Ayrıca bkz. Amasya Şer. Sic., No:52, s.13,19

37. M. Öztürk, **XIX. Yüzyıllarda Harput'ta Fiyatlar**, s. 804

38. Amasya Şer. Sic., No: 52 , s.13, 19; Amasya Şer. Sic No: 52, s. 175

Temel Gıda Maddeleri	Birimi	1765 (Akçe)	1767 (Akçe)	1769 (Akçe)	1770 (Akçe)
Revgan-ı Sade	Kıyye *	54-60	54-60	40	72
Revgan-ı Zeyt	"	72	66-72	84	96
Revgan-ı Bezir	"	48	48	54	54
Asel	"	54-60	40-48	44	54
Pirinç	"	18-20	-	21	24
Sabun-u Evellub	"	100	-	100	-
Sabun-u Trablus	"	90-72	72	84	-
Sabun-u İzmir	"	90-72	72	84	96
Hanna	"	30	30	30	48
Bulgur	"	10	9-8	10	12
Şâb	"	36	40	-	54
Amasya Sucuğu	"	50	48	-	-
Yenice Sucuğu	"	40	40	-	40
Badem Sucuğu	"	60	60	-	-
Badem	"	80	72-90	80	100
Kışniş	"	50	60	60	60
Kuru Üzüm	"	20	-	20	24
Findık	"	16-18-20	20	20	20
İncir	"	30	30	-	-
Rezzaki Üzüm	"	36	36	-	-
Leblebi	"	14	14	12	16
Helva	"	36	40	-	40
Sirke	"	2	6	6	6
Nişasta	"	18	18-14	-	-
Kesdane	"	12	12-10	-	-
Katran	"	10	14	12	18
Kara Sakız	"	10	-	16	18
Çıra	"	1	1	1	1
Şem'-i Revgan	"	40	40	-	-
Şem'-i Asel	"	200-210	180-200	-	-
Tuz	"	10	12	-	24
Kadayıf	"	8	10-6	8	12
Nohud	"	9	9	10	12
Piz	"	24	24	30	-
Pirinc-i Boyabad	"	-	19	-	-
Amasya Pirinci	"	-	18	-	-
Hurma	"	-	30	-	-
Zift	"	-	14	-	-
Tel kadayıf	"	-	8	-	-

* 1 kıyye=400 dirhem=1282gr.

Tablodan da görüleceği üzere, 1765 ve 1767 yıllarına ait narh listelerinde temel gıda maddelerinin miktar ve çeşidi diğer yıllarda verilenlere göre çoktur. Temel İhtiyaç ve gıda maddelerindeki çeşitliliğin azalması, o dönemde sürekli vuku' bulan savaşların bazı malların bulunmasına menfi bir şekilde etkileyebileceği gibi iklim değişimleri, tabii afetler, şekavet olayları da etkili olmuştur³⁹.

Fiyatlarda olağanüstü bir düşüş veya yükseliş görülmemekle beraber, 1770 yılına ait fiyatlarda gözle görülür bir artış olmuştur. En pahalı gıda maddesi asel(bal), badem, zeytin yağı ve sabun olup, en ucuzu da baklagiller sınıfına ait olan nohud, pirinç, vs.'dir. Fiyatlardaki dalgalanmalara bu dönemdeki Osmanlı-Rus Savaşları, mahallî üretim, tabii şartlar ve ticaret ile akçenin değer kaybı da sebep olmuştur⁴⁰.

2- Ekmek Fiyatları

Sicillerimizde ekmek fiyatları verilirken, düzenli listeler tutulmayıp, diğer narh listelerinin kenarlarına derkenar edilmiştir⁴¹. Bazen de "narha-yı ekmekciyan" olarak sabit listeler verilmiştir⁴². Ekmek fiyatları akçe cinsinden hesaplanmış olup, artış veya azalma ekmeğin dirhem olarak miktarında yapılmıştır. Buğday fiyatlarındaki hareketlilik doğrudan ekmek fiyatlarına da yansımış ve biriminde artma veya azalma olmuştur. Devlet, halkın temel ihtiyaç gıdası olmasından dolayı herhangi bir mağduriyetin olmaması ve suistimallere fırsat vermemek için sık sık ekmeğin fiyatını tespit etme gereği duymuştur. İncelediğimiz sicillerde, sabit narh listelerine ek olarak, başka maddelerin fiyatları verilirken ekmeğin fiyatı da bir derkenar ile belirtilmiştir. Tespit edebildiğimiz ekmek fiyatları aşağıda verilmiştir.

39. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 13, 175. İncelediğimiz dönemde görülen eşkiyalık hareketleri için bkz. Yılmaz Karadeniz, **H.1179-H.1184 Tarihli Şer'iyye Sicillerine Göre Amasya'nın Fiziki, İdari, İctimai ve İktisadi Yapısı** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1997

40. M. Öztürk; "Güney-Doğu Anadolu'da Fiyatlar", V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, Tebliğler, Ankara, 1990, s. 110.

41. Bkz. Amasya Şer. Sic., No: 52, s.14, 16; Amasya Şer. Sic., No: 53, s.184

42. Amasya Şer. Sic., No: 52, s.19

<u>Ekmek</u>	<u>Birimi</u>	<u>Fiyatı</u>	<u>Sene</u>
"	120 dirhem	1 akçe	25 Receb 1764 ⁴³
"	90 dirhem	1 "	Rabiu'l-ahir 1765 ⁴⁴
"	110-80 dirhem	1 "	22 Cemaziye'l-ahir 1765 ⁴⁵
"	105dirhem	1 "	25 Safer 1766 ⁴⁶
"	125 dirhem	1 "	24 Şevval 1767 ⁴⁷
"	125 dirhem	1 "	6 Muharrem 1768 ⁴⁸
"	120 dirhem	1 "	20 Muharrem 1768 ⁴⁹
"	120 dirhem	1 "	14 Safer 1769 ⁵⁰
"	110 dirhem	1 "	8 Cemaziye'l-ahir 1769 ⁵¹
"	80 dirhem	1 "	28 Safer 1770 ⁵²
"	80 dirhem	1 "	17 Safer 1771 ⁵³
"	80 dirhem	1 "	9 Rabiu'l-evvel 1771 ⁵⁴

Yukarıdaki listede de görüldüğü gibi, ekmeğin fiyatı 1 akçe olarak sabit tutulmuş, dirheminde artma veya azaltma yapılmıştır. 1764 yılında, 120 dirhem ekmeğin fiyatı 1 akçe iken, bir yıl sonra tespit edilen narh ile ağırlığı 90 dirheme düşürülmüş olup, aynı yıl (Cemaziye'l-ahir 1765) 110 dirhem ile 80 dirhem arasında olmak şartıyla serbest bırakılmıştır. 1767 yılında ekmeğin fiyatında bir düşüş görülmekte ve 125 dirhemi 1 akçeden satılmıştır. 1770 ve 1771 yıllarında ise, çok büyük sayılabilecek bir fiyat artışı olmuş (bu dönemde devam etmekte olan savaşların devlete olan maliyetleri unutulmamalıdır) ve 80 dirhem 1 akçeden satılmıştır.

43. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 14.

44. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 16.

45. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 14.

46. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 16.

47. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 19.

48. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 184.

49. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 185.

50. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 185.

51. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 185.

52. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 185.

53. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 185.

54. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 185.

3- Et Fiyatları

İncelediğimiz dönem içerisinde Amasya'da faaliyet gösteren kasap esnafının sayısı 9'dur⁵⁵. Kasap tayinleri ile ilgili belgelerde rastladığımız kadarıyla müslim-gayrimüslim ayırımı yapılmamış ve hatta müslümanlar ile zımmiler ortak dükkan açmışlardır. 1764 senesinde kasap dükkanı açmak için izin alan Kesdan Hafız Mustafa ve Manok Nasrani beraber dükkan açmışlardır⁵⁶. Kasap tayin edilen esnaftan, "İbadullah'a zaruret çekdirmemeleri ve her vakit buldurmaları" şartı getirilmiştir.

İncelediğimiz dönemde belirlenen et fiyatları aşağıdaki tabloda verilmiştir⁵⁷.

Cinsi	Birimi	1764 akçe	1765 akçe	1766 akçe	1767 akçe	1768 akçe	1769 akçe
Lahm	Kıyye	12-18	15-18	10-15	15	18	14-18
Kelle	Adet	9	6	6	6	3	6
Çiğer	Adet	9	9	9	9	3	6
Mumbar	Adet	9	3	-	3	3	3
İç yağı	Batman	1guruş	-	-	120	-	1kıy.17
Kuyruk yağı	Kıyye	180	30	-	1bat. 180	-	24

26 Şaban 1764 senesinde 4 adet dükkan için tekrar narh tespiti yapılmış ve etin kıyyesi 12 akçe olarak verilirken, kelle ve çiğer "tarafeyn rızalarına" bırakılmıştır. Kelle, çiğer ve mumbar ise, değişiklik göstererek 3-9 akçe arasındaki bir fiyatla satılmıştır. İç yağı ve kuyruk yağı bazen kıyye hesabı üzerine satılırken bazen de, birim olarak "batman" kullanılmıştır. 1764'de 1 guruş 180 akçe olmuş, iç yağı da 180 akçeden satılmıştır. Ancak, 1767'deki fiyatı 50 akçe düşüşle 120 akçe olmuştur. 1769'da fiyatı oldukça düşen iç yağı 17 akçe, kuyruk yağı ise 24 akçeden satılmıştır.

55. Amasya Şer. Sic., No:52, s.15

56. Amasya Şer.Sic., No: 52, s. 15

57. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 14, 15, 18, 19; Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 184

4- Kumaş (İbrişim) Fiyatları

Kumaş fiyatları ile ilgili bilgilerimiz 1766 ve 1769 tarihlerinde verilen narhlardan ibaret olup, "narh-ı kazzazan" ve "narh-ı ibrişim" şeklinde geçmektedir⁵⁸.

Sicillerde geçen kumaş fiyatları aşağıdaki tabloda verilmiştir

Cinsi	Birimi	1766 (akçe)	1769(akçe)
İbrişim	Dirhem	7	6
Kaytan	Dirhem	8	7
Alagöz	Dirhem	10	9
Nakış ipeği	Dirhem	-	5
Döğme	3 Adet	1	1

Görüldüğü üzere, kumaş fiyatları ile ilgili bilgilerin sadece iki seneden ibaret olması ve bu tarihler arasında çok kısa bir zamanın geçmiş olması, mukayese etmemizi zorlaştırmıştır. Yalnız bahsi geçen tarihler arasında fiyatların %10 oranında düştüğü açıkça görülmektedir⁵⁹.

5- Hallacan (Penbe, Pamuk) Fiyatları

Sicillerde "hallaç" olarak geçen pamuğun, 1764- 1770 tarihleri arasındaki fiyatları verilmiş olup, fiyat belirlemede akçe, guruş ve para aynı anda kullanılmıştır. Bu değerlendirmede 1guruş=100 akçe'ye tekabül etmektedir. 30 Receb 1764 tarihinde verilen narhta; pamuğun kıyyesi 100 akçeden hesaplanmıştır⁶⁰. Bu fiyat 1766 senesinde aynı kalmıştır. 21 Cemaziye'l-evvel 1768 senesinde düzenlenen narh'ta ise pamuğun kıyyesinin 85 akçeye düşmüş olduğunu görüyoruz⁶¹. Aynı tarihte 1 batmanı 3,5 guruş ve 1 kıyyesi 32 para olarak da hesaplanmıştır. 1770' de fiyatı yükselen pamuğun kıyyesi 130 akçe(1batmanı 5,5- 6,5 guruş) olmuştur⁶².

58. Amasya Şer. Sic., No: 52, s.7; Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 186

59. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 186

60. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 14

61. Amasya Şer. Sic., No: 53. S. 186 ; Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 20.

62. Amasya Şer. Sic. , No:52, s. 20; Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 186

6- Habbazan(Buğday) Fiyatları

İncelediğimiz dönemin buğday fiyatlarını, 1764-1769 tarihli narh kayıtlarında takip ettiğimiz gibi,⁶³ mübaya'a fermanlarında verilen fiyatlar da mevcuttur⁶⁴. Bazı narh kayıtlarında, "narha-yı ekmekeyan, narha-yı habbazan" olarak geçen listelerde buğday fiyatları verilmiştir⁶⁵. Buğdaya fiyat verilirken alasına(iyi), evsatına (orta) ve edna(kötü)'sına ayrı ayrı değerler verilmiştir. Tespit ettiğimiz buğday fiyatları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Cinsi	Birimi	1764 (para)	1765 (para)	1767 (para)	1768 (para)	1769 (para)
Alâ hınta	Kile	110	120	100 / 80	100	100
Evsat hınta	"	100	110	90 / 70	90	85
Edna hınta	"	80	100	80 / 60	80	80

Tabloda verdiğimiz fiyatlar, devletin resmi narh fiyatları olup, mübaya'a fiyatlarından yüksektirler. Görüldüğü gibi, 1764-1765 tarihleri arasında %10 ile %20'lik bir yükselme olmuş, 1767'de ise aynı oranda düşmüştür. Ancak gönderilen Mübaya'a fermanlarında tespit ettiğimiz kadarıyla, buğday daha düşük bir fiyatla alınmıştır. 21 Şevval 1769 tarihinde yayınlanan mübaya'a fermanında, "...matlub buyrulan yetmiş bin kile-i İslambuli dakik ma' çuval bermucib-i emr-i ali fiyat-ı miri almış akçe ve kırk bin kile-i İslambuli şa'ir fiyatı otuz akçe ta'yin ve tahsil kılınub" denilerek 1 kile dakik hınta (buğday)'nın 60 akçeden ve 1 kile şa'irin 30 akçe'den tahsili emredilmiştir⁶⁶. Ramazan 1770'deki mübaya'ada dakik hınta'nın kilesi 60 akçeden ve şa'irin ise 30 akçeden hesaplanmıştır⁶⁷. Mübaya'alarda fiyatın düşük tutulması, savaş zamanlarındaki ekonomik sıkıntılardan ve ödemedeki zorluklardan kaynaklanacağı gibi, halkın açılmış olan seferlere katkısı da düşünülmüş olabilir.

63. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 14, 19 ; Amasya Şer., Sic., No: 53, s. 185.

64. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 111, 115, 121.

65. Amasya Şer. Sic., No: 52, s. 19

66. "Baha-yı şa'ir bera-yı lazime-i ta'yinat tavaif-i askeriye ber- liva-ı Amasya mübaya'a der- iskele-i Samsun nakl-ı iskele....şa'ir beher kile 30 akçe ve hınta beher kile 60 akçe..." Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 115, 126, 127, 146.

67. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 165.

7- Mihçıyan(Çivi) Fiyatları

Sicillerimizde çivi fiyatları ile ilgili fazla narh kayıtlarına rastlamamakla beraber, 12 Rabiü'l-evvel 1768 tarihinde düzenlenen narh listesini burada vermeyi uygun gördük. "Narha-yı mihçıyan" olarak geçen fiyat listesine göre çivi fiyatları şöyle tespit edilmiştir.⁶⁸

<u>Cinsi</u>	<u>Birimi</u>	<u>Fiyatı</u>
Kebir mih	: 1 kıyye	: 60 akçe
Üçü birlik	: 100 adet	: 30 akçe
Beşer birlik	: 100 adet	: 15 akçe
Sayı mihı	: 100 adet	: 12 akçe
Çöp mihı	: 100 adet	: 9 akçe

Sicillerimizde mevcut narh fiyatları bunlardan ibaret olup, büyük çivi kıyye ile diğerleri ise adet olarak hesaplanmıştır.

8- Canlı Hayvan Fiyatları

Canlı hayvanların fiyatları belirlenirken, hayvanın yaşı ve besili oluşuna dikkat edilir ve fiyatı da ona göre belirlenirdi. Fiyatlar, genellikle serbest piyasa fiyatları olup, tarafların anlaşmasına bağlı idi⁶⁹. Sicillerimizde müba'ya edilen canlı hayvanlar, sefer zamanlarında gücünden istifade edilen at, katır ve devedir. Eti yenilen hayvanların canlı olarak satışı yapılmamış olduğundan, bu tür hayvanların narh fiyatlarını vermekle iktifa etmiştik. Gücünden istifade edilen hayvanlara narh tevzi edilmemiş, sefer zamanındaki ihtiyaca binaen belli miktarlarda mübaya'a edilmişlerdir⁷⁰.

68. Amasya Şer. Sic., No: 53/ s. 186.

69. M. Öztürk; "Tokat'ta Fiyatlar", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu**, Ankara, 1987, s. 206.

70. "Kazaha-yı der-liva-yı Amasya mübaya'a katır 40 adet ve beher katır 125 guruş". Amasya Şer. Sic., No:53, s. 36. "Kaza-yı Ladik katır re'es 18". Aynı Şer.Sic. s. 37. "İş bu sene-i mübarekede Moskov keferesi üzerine musammem olan olan sefer-i nusret eserde mühimmat-ı sefer ve sa'ir hidmet-i lazımede istihdam olunmak üzere Amasya sancağından matlub-ı humayun buyrulan yüz elli adet mehari mekari şüteranın liva-ı mezkurde vaki kazalara tevzi'i...." Amasya Şer. Sic. No: 53, s. 57

Safer 1768'de gönderilen mübaya'a fermanında, Yanbolu kışlağına getirilmesi için 5500 katır'ın 125 guruş'dan mübaya'a edilmesi istenmiştir⁷¹. 24 cemaziye'l-ahir 1768'de Amasya Sancağı'nda 150 deve 50 guruş'dan mübaya'a edilirken⁷², Şaban 1768 tarihindeki fermanında, devenin 110 guruşdan ve katırın da 60 guruş'dan alınması emredilmiştir.⁷³

Sicillerdeki mevcut bilgilerden, devenin fiyatının 110 ile 130 guruş arasında değiştiği görülmektedir. Sivas valisine, Sivas ve Amasya kadılarına gönderilen fermanında, Sivas'daki Yeni il, Türkmen ve Memalo aşiretlerinden 150 devenin 300 guruşdan ve katırın da 2000 akçeden mübaya'a edilmesi istenmiştir⁷⁴.

9- Kitap Fiyatları

10 Zilhicce 1768 tarihinde, Amasya'da Cami-i Enderun Mahallesi'nde vefat eden Abdizâde Mehmet Efendi'nin terekesinde çıkan kitaplar ve bu kitapların fiyatları aşağıda verilmiştir⁷⁵.

<u>Kitabın adı</u>	<u>Fiyatı(guruş)</u>
Mushaf-ı Şerif.....	25
En'am-ı Şerif.....	10
Tefsir-i Kadı (1 cild).....	10
Müslim.....	5
Kütûbu'n-Necari.....	1,5
Haşiye-i Kadı Sûre-i Bakara.....	1
Tercüme-i Kırk Zalle.....	1,5
Manzume-i Hiafiye Şerhi Musahi.....	2
Leta'if-i İşârat Min'el Fukaha.....	1
Câmi-i Sağır Şerh-i Menavi (4 cild).....	7

71. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 36.

72. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 56.

73. "...her biri yüz on guruşdan on beş buçuk deve bin yediyüz on guruş..." Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 69.

74. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 73.

75. Amasya Şer. Sic., No: 53, s. 101.

Mu'ayyenü'l-Hükkâm	1,5
Haşiye-i Dürer ve Gurer	5
Fetavay-ı ibni Sehim	1
Câmi-üs Sağır Mine'l-Fukaha	1
Muhtasar-ı Vikâye	0,5
Minyetü'l-Musli	1
Eşbah-ı Nezayir	3
Şerh-i Esmâ'u'l-Hüsna	1
Tenvirü'l-Ebsâr	2
Fera'izden Serâciye Şerh-i Seyyid	0,5
Haşiye-i Mutavvel be-Zebân-ı Farisi	1
Camiî Şerhi Kafiye-i be-Zeban-ı Farisi	0,5
Şâfiyye Şerhi Çarperdi	2
Ta'rifat	2
Miftahu'l-Ulûm	4
Ma'lumu'l-Ulûm	1
Şerh-i Dibâce	0,5
Nasuh ve Mensûh	1
Ebu'l-Feth Haşiyesi	1,5
Kaşifü'l-Esra	0,5
Şerh-i Cevherü't- Tevhid	2
Kenzü'r-Rumûz	0,5
İş'arat-ı Mahlukat	0,5
Zahiretü'l-Mülük li Ali Hemedâni	0,5
Sahah-ı Cevher-i Cezd-i Evvel	2
Lügat-ı Müntehab	1,5
Lügat-ı Esâmi	0,5
Lügat-ı Sâmi (2 cild)	2
Lügat-ı Halimi	2
Müntehab-ı Rebiü'l-Ebrar	1,5

Ni‘metullah	3
Müntehab-ı Ebyat-ı Arabiyye	1,5
Şerh-i Hidaye fi Hulefa-yı Efdal.....	0,5
Şerh-i Gazvatü'l-Usul	2
Şerh-i Kadı-ı Mir	1
Behçetü'l-esrar Abdulkadir Geylani	1
İsbat-ı Vacib.....	2
Şerh-i Tavali'li Sinâbî.....	1
Şerh-i Miftahu'l-Ulema-i Sadeddin	2
Şerh-i Sünusi Hayrû'l-Kelam	1
Şerh-i Şahir-i bi'l-Arabiyye	5
Şerh-i Şahir-i bi't-Türki	1
Tasavvurat.....	0,5
İcza ve Ketb	0,5
Fevakih-i Bedriyye	0,5
Zeyl-i Şakayükü-Nu'maniyye.....	0,5
Hüseyniyye ma' Mi'raciyye	0,5
Tıbb-ı Salihi	3
Cedvel-i Tab	1,5
Tıb-ı be-Zeban-ı Farisi	0,5
Felahatnâme	0,5
Cevher-nâme	0,5
Hikaye-i be-Zeban-ı Farisi.....	0,5
Farisî Sarf-ı Arabi	0,5
Kat'a-ı Mesnevi	0,5
Razgül-ü be-Zeban-ı Farisi	0,5
İnşâ-ı Cami.....	0,5
Gülistan ma' Divan-ı Hilâlî	1
Hadika-ı Hakim Senayî ve Divan-ı Hüsrev	1
Timurname-i Hâtifi	0,5

Kitab-ı Tenazi' Bahar Şita	1
Divan-ı Mevlana Cami.....	2
Mantuku't-Tayr.....	2
Tarih-i İbn-i Hallikan.....	10
Netayic-i Fünûn ve Şerh-i Tantaraniyye.....	1,5
Ahi Çelebi	2
Şecat-ı Cami.....	4
Misâl-i Meydâni.....	10
Muhtarat-ı Kasâyid-i Arabiyyeli	
Mecmua'-yı Müdün	2
Gülistan	1
Baharistan	1
Divan-ı Hoca Hafız	1,5
Mu'amma-yı Mir Hüseyin	1
Divân-ı Veysî.....	1
Divan-ı Cevri	1
Divan-ı Sabri.....	0,5
Divan-ı Nevâyî.....	0,5
Divan-ı Selim Zehranî	1
Divan-ı Selim	0,5
Divan-ı Fasîh.....	1
Divan-ı Kasım.....	1
Divan-ı Süleyman	0,5
Divan-ı Necâti.....	0,5
Divan-ı Riyazi.....	0,5
Sağır ve kebir mecmu'a (2 aded).....	5,5